

antydninger af at sidde inde med betydningsfulde og afslørende oplysninger. At tage stilling til alt dette er formålsløst.

Det er forbløffende og tankevækkende, at der stadig er universitetsuddannede historikere, der kan tage disse primitive konstruktioner alvorligt, ja tilmed besmykke dem med etiketter som 'marxistisk' og 'materialistisk' samt give udtryk for, at der er det særlige ved marxistisk teori, at den gør det muligt at operere med teser, som ikke kan bevises ved hjælp af kildemateriale. Men også dette tjener jo især til at karakterisere ophavsmændene og kvinderne til sådanne udtalelser.

Pjecen har intet register, men er forsynet med nogle udmærkede fotografier af nogle af dramaets hovedpersoner.

Bent Jensen

Margrethe Spies (red.): *Adel og borger, præster og bønder*. Danske hjem i tyverne og trediverne. (Vinten, 1978). 283 s.

Under redaktion af Margrethe Spies udsender Vintens Forlag i disse år en række erindringsbøger, hvor mere eller mindre kendte danskere fortæller barndomserindringer. Det er løst og fast og ganske ustruktureret og dermed uden megen interesse for historikere, især da privatismerne helt tager overhånd. Den litterære værdi veksler med bidragsydernes talent. Den er høj, når Lis Møller ukunstlet, men professionelt giver et menneskeligt dokument; i andre tilfælde er indlæggen langt fra tryksværtens værd.

Ib Gejl

Hans Martens: »Danmarks ja, Norges nej. EF-folkeafstemningerne i 1972«, Dansk Udenrigspolitisk Instituts skrifter nr. 6. (Munksgaard, 1979). 242 s.

Dette er ikke bogen om EF-folkeafstemningerne i Danmark og Norge i 1972, men det er en særdeles anbefalelsesværdig bog om EF-modstandernes organiserede deltagelse i komplicerede beslutningsprocesser, der i Danmark resulterede i et »ja« den 2. oktober, ugen efter det norske »nej«. Bogens erklærede hensigt er ikke at forklare disse afstemningsresultater, »men derimod at klarlægge nogle aspekter ved ad hoc organisationernes deltagelse« dvs. folkebevægelserne mod EF.

Hans Martens fortæller først den spændende historie om, hvorledes og hvorfor det i Danmark og Norge blev besluttet at holde folkeafstemning for at afgøre spørgsmålet om EF-medlemskab. Til trods for megen tilsyneladende lærd juridisk spilfægtning om folkeafstemningernes statsretlige grundlag og virkninger var de politiske beslutningsprocesser gennemskuelige. I begge lande gik EF-spørgsmålet på tværs af det etablerede partipolitiske landskab og splittede de regerende socialdemokratier i tilhængere og modstandere. Folkeafstemning var et velegnet middel til at isolere EF-spørgsmålet fra det kendte konglomerat af politiske »issues«, der formede den partipolitiske magtkonstellation. Martens er klar og grundig i sin analyse heraf, medens han med J. O. Krag som hovedkilde nok gør spillet om datoerne for de to folkeafstemninger mindre fatalt end rigtigt er.

I begge lande organiserede EF-modstanderne sig i folkebevægelser mod EF, danskerne tøvende og indbyrdes stridende, nordmændene resolut og effektivt. I kapitlerne om folkebevægelse

sernes dannelse, organisation, system og aktiviteter træder forskellene markant og detaljeret frem. Den norske Folkebevægelse mod EF blev stiftet umiddelbart efter medlemsforhandlingernes start i sommeren 1970, blev baseret på individuelt medlemskab, fik en strømlinet organisation med et stort sekretariat, effektiv kommunikation, støtte fra en bred vifte af kendte personligheder og en stor pengesæk fra norsk landbrug.

Den danske folkebevægelse fik først en form for organisatorisk struktur i 1972, blev baseret på indirekte medlemskab via lokalkomiteer, diverse organisationer og politiske partier som DKP, DRf og SF, fik en uigennemsigtig organisation med et diminutivt sekretariat, dårlig kommunikation især uden for København samt en slunken pengesæk, da ingen interesseorganisationer ville støtte.

Det tjener Martens til ære, at han ikke forklarer folkeafstemningernes resultat med folkebevægelsernes forskellige effektivitet og finansielle ressourcer. Han graver derimod et spædestik dybere og forklarer folkebevægelsernes forskel ved at inddrage de uens indenrigs- og udenrigsøkonomiske konstellationer for de to lande.

Dele af norsk erhvervsliv, specielt landbrug og fiskeri, havde en særdeles kontant interesse i at undgå EF-medlemskab. Gennem Folkebevægelsen angreb man medlemsbetingelserne og henviste til en handelsaftale med EF som alternativ. Udsigten til at blive klemte fik formanden for Landbrukets Sentralforbund, Hans Borgen, til at sætte sig i spidsen for den norske folkebevægelse.

Den danske folkebevægelse bekæmpede derimod en idé – nogle vil vel sige en fiks idé – om en stærkt dynamisk europæisk integrationsproces med Europas Forenede Stater som mål. Aldrig

blev de forhandlede betingelser for dansk EF-medlemskab gjort til genstand for kritik, endsige diskussion. Folkebevægelsens centrale ledelse »havde fælles idébaserede motiver, først og fremmest præget af en fælles baggrund i modstandskampen og et traumatiseret forhold til Tyskland, hvis muligheder i det forventede føderalistisk udviklede Europa man måtte anse for faretruende. Det var også et fællestrek for denne gruppe, at det nordiske samarbejde stod som et alternativ til EF-samarbejdet« (s. 174).

De indledende teoretiske forpostfægtninger kunne bogen have været foruden. Det er ikke smart, når Martens på side 113 konstaterer, at »virkelighedens beslutninger ligger fjernt fra de idealer, teorierne beskæftiger sig med«, og derefter introducerer den såkaldte »carbagecanmodel« dvs. princippet om de forhåndenværende søm. Eksisterende teoretiske synsvinkler på udenrigspolitiske beslutningsprocesser bidrager kun lidt til forståelse af så åbne beslutninger som en folkeafstemning. Derimod har Martens gennem et grundigt studium af folkebevægelsernes rolle ydet et langt større bidrag end diverse sprogligt elegante begreber. Tvetydigheder i dispositionen betyder dog ikke så meget i denne bog, for den er godt skrevet. Selv hvor Martens beskæftiger sig med teoretiske modeller som i note 18 (kapitel 1), der fylder hele to sider, er tankegangen klar og udtryksformen læservenlig. Imponerende er kildematerialets omfang, der originalt er koncentreret om arkiver hos dengang ledende aktører i »Socialdemokrater mod EEC«, »Komiteen mod Fællesmarkedet«, »Frit Norden« og »Folkebevægelsen mod EF« suppleret med en snes »bredt anlagte samtaler« med disse og andre aktører. Argumentationen herfor er, at »det var de oprindelige og delvist selvbe-

staltede ledelser, der blev siddende på det organisatorisk apparat, til afstemningerne var overstået, hvilket også er den egentlige årsag til, at denne bog primært har beskæftiget sig med det, som skete på centralt hold i organisationernes top« (s. 177).

Det er forskningsmæssigt dygtigt set, at dette arkivmateriale suppleret med interviews var værdifuldt og burde udnyttes, medens tid var. De kildekritiske problemer forbundet hermed er ikke overset, og i øvrigt er bogen forsynet med et righoldigt noteapparat. Bogens rigdom på detaljeret information rummer også mange »lækkerbiskner« så som A. P. Møllers motivering for at støtte EF-modstanden i 1961-62.

Forfatteren fortjener en særlig ros, fordi han har taget sig tid til at bearbejde sin specialeopgave som statskundskabsstuderende om samme emne. Alt for ofte skrives specialer om spændende emner, der aldrig når uden for institutbibliotekernes reoler. Martens bog er undtagelsen, der bekræfter reglen, og den demonstrerer tillige, at et revideret og omarbejdet speciale har gode chancer for at ende som en særdeles solid, veldokumenteret og veldisponeret bog for et forhåbentlig bredere publikum. Måtte eksemplet inspirere til efterfølgelse.

Carsten Lehmann Sørensen

Tradition, Opbrud og Formidling. Diskussion om historisk metode og teori på Historisk institut 1973-78. Red. af Niels Christensen, Jens Christian Manniche, Uffe Østergård. Særtryk 1 af Den Jyske Historiker (1978). 344 s.

Med »Tradition, Opbrud og Formidling« har man fået en blandet, men god landhandel, der i sin spændvidde og uprætentiøse fremstillingsform virker

forfriskende, så ikke blot universitets-historikere og studerende, men forhåbentlig mange andre vil få lyst til at stifte bekendtskab med denne bog. Den vækker til opmærksomhed, debat, irritation, samstemmighed og opnår til fulde »at så tvivl i sindet hos tilhængere af såvel den ene som den anden arbejdsplan«.

De fleste af artiklerne i antologien har været optrykt i enten Den Jyske Historiker, Historisk Tidsskrift eller Noter om Historie og Undervisning, men det er godt at have dem samlet – det giver større perspektiv – og i tilgift er visse af bidragene blevet suppleret med kommentarer, der vidner om, at de skarpe ofte polemiske diskussionsfremstød fra begyndelsen af 70'erne nu er blødt noget op blandt andet under indtryk af vanskelighederne med at løse teori-empiri problemet, hvortil hører den kendsgerning, at de oprindelige teoretisk-filosofiske intentioner ikke er blevet omsat til praksis på en bare nogenlunde acceptabel måde.

Bidragene er ordnet i tre temagrupper: teori- og metodeovervejelser, historiografi og didaktik. Defineres didaktik med Uffe Østergård som selve »forbindelsen mellem indhøstningen af historiske resultater og den »historiske bevidsthed« i samfundet«, så forekommer afsnittet noget snævert og en smule letkøbt. Rigtignok peger både Anders Bøgh og Niels Christensen på historieløsheden og det fantasiløse i historieundervisningen og opstiller som redningsplanke »den lange linies«, »syntesens« funktion samt for N. C.'s vedkommende »livssammenhænge«. Set på baggrund af historieundervisningen og værkproduktionen på vore universiteter, er det imidlertid vanskeligt at se, hvorfra inspirationen og den faglige kunnen skal komme; hverken folkeskole-, gymnasie- eller de fleste